

Oponentský posudek disertační práce

Autor: **Mgr. Radim Štěřba**

Název práce: **Empatie učitele v pedagogické teorii a praxi**

Její rozsah: **259 stran**

1. Posouzení aktuálnosti zvoleného tématu

Empatie je významným fenoménem. Bývá chápána jako základní „lidská kvalita“. Mnozí autoři ji považují za jeden z vysvětlujících principů prosociálního chování. Své pevné místo má i v teoriích morálního vývoje jedince. Tématu empatie se věnuje poměrně široké spektrum psychologů, v pedagogických teoriích i výzkumech však bývá toto téma dosud spíše opomíjeno. Nikdo nepochybuje o tom, že je empatie klíčovou součástí pomáhajících profesí, k nimž profese učitele bezesporu patří. Samotný pojem sociální kompetence učitele bývá vymezován různě široce, existují jeho různá pojetí. Přestože v nich má empatie své nezastupitelné místo, ucelenější literatura podpořená výzkumy v této oblasti není dostatečná. Disertační práce Mgr. Radima Štěřby zpracovává především tuto neprávem opomíjenou pedeutologickou problematiku. Význam i aktuálnost řešeného tématu jsou nesporné, zároveň jde o značně náročný odborný námět. Propojení psychologického a pedagogického prizmatu je novým a nosným projektem.

2. Zhodnocení, zda disertace splnila stanovené cíle

Hlavním cílem teoretické části práce je (na základě analýzy významných domácích a zahraničních pedagogických teorií) podat ucelenější přehled o empatii jako specifické komponentě učitele, jejím vývoji a postavení v rámci pedagogických koncepcí. Hlavním cílem empirické části disertace je zjištění, zda lze prostřednictvím cíleného tréninkového kurzu zvýšit empatii učitele. Srozumitelně formulovány jsou i následné dílčí cíle.

K tomu, aby autor dosáhl svých cílů, uspořádal disertaci do tradiční dyády teoretické a praktické části. Rukopis je kultivovaný, jazyková úprava práce velmi pečlivá. Teoretická část je v logice věci členěna na část popisující dosavadní psychologické teorie a výzkumy, vztahující se k danému fenoménu, a na část zabývající se pojetím empatie v českých a zahraničních pedagogických konceptech. Teoretická část představuje značně rozsáhlý, hutný popis a interpretace sledované problematiky. Čerpá přitom z pozoruhodného množství (333) českých i zahraničních informačních zdrojů. Výstup teoretické části odpovídá cíli a charakteru práce. K empirické části se vyjadřují dále v souvislosti se zvolenými metodami.

3. Posouzení adekvátnosti zvolených metod disertace

Empirická část disertační práce je přehledně propracovaná. Můžeme říci, že je silnou částí disertace. Celková metodologie je promyšlená, výzkumné šetření reaguje na tři základní

hypotézy a 25 subhypotéz, ke sběru dat byl využit komparativní (kvazi)experiment založený na experimentální skupině, na jejichž jednotkách byla prováděna intervence, a skupině kontrolní bez intervenčního zásahu. Experimentální soubor tvořilo 110 respondentů (25 mužů a 85 žen), stejný počet respondentů sestával i kontrolní soubor (24 mužů, 86 žen). Výzkumným nástrojem pro měření dispoziční empatie se stal sebeposuzovací dotazník IRI (Index personální reaktivity), modifikovaný FIAS (Flandersova interakční analýza). Výzkumné nástroje zaručují vysokou míru validity, nálezy jsou exaktně komparovány a kategorizovány, interpretace výsledků je přiměřená a věcná, vyvozované závěry jsou korektní. Původnost výsledků výzkumu je nesporná.

4. Zhodnocení výsledků disertace a jejich přínosu v oblasti pedagogické teorie

Výsledky potvrdily teoretický předpoklad vyjádřený v hypotéze H1, tedy, že studenti absolvující výukový kurz dosáhli statisticky významně vyšších hodnot dispoziční empatie než studenti, kteří kurz neabsolvovali. V dispoziční empatii ovšem nebyl potvrzen statisticky významný rozdíl mezi muži a ženami. Byl potvrzen předpoklad (H3) o existenci statisticky významného vztahu mezi úrovní dispoziční empatie a frekvencí výskytu vyjádřené empatie. Také byl potvrzen předpoklad (H2), že aktivní naslouchání jako komunikativní dovednost lze rozvíjet tréninkem, větší využití této techniky při komunikaci s žáky ve školní třídě ovšem zaznamenáno nebylo.

Vzhledem ke způsobu zpracování může prezentovaný koncept sloužit jako metodologický model řešení podobně zaměřených a charakterem analogicky situovaných témat. Vědecký přínos disertace vidím ve významném vkladu do diskuse o přípravě budoucích učitelů na pedagogických fakultách. Práce je přínosná nejen pro pedeutologii a vysokoškolskou pedagogiku, ale i pro teorii učitelské profese.

5. Náměty otázek k obhajobě

Jsem si vědoma toho, že popis jednotlivých metod a aktivit realizovaného kurzu na rozvoj empatie nemůže být z pochopitelných důvodů součástí disertační práce. Dovedu si představit jeho základní strukturu na základě rogeriánského přístupu, přesto prosím o stručné nahlédnutí do struktury realizovaného kurzu a použitých metod.

Kterou z analyzovaných vzdělávacích koncepcí považuje za nejpropracovanější (s výjimkou PCE)?

6. Závěr

Autor Mgr. Radim Štěrba ve své disertační práci prokázal schopnost samostatné vědecké práce. Disertace splňuje požadavky kladené na tento typ práce. V souladu s výše uvedeným hodnocením doporučuji disertační práci k obhajobě, také doporučuji udělení titulu Ph.D. pro obor Pedagogika po její úspěšné obhajobě.

V Praze dne 9. 10. 2015

PhDr. Marie Linková, Ph.D.